

Habuda A.S. Responsibility for resistance to persons in power (from the history of Ukrainian criminal law)

The article is dedicated to historical and legal analysis of Ukrainian criminal law on the issue of liability for resistance to persons in power. The attention is paid to the need of taking account to historical experience in development the legislation on criminal liability especially for improving the article 342 CC.

Key words: *resistance, obstruction, enforcement, victim, persons, who are dispensed of authoritative powers, lawful activity, criminal - legal protection.*

Стаття надійшла 26 грудня 2012 р.

УДК 343.9

А.О. Йосипів, І.Р. Спільник

**РОЗПУСНІ ДІЇ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ:
КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Досліджується поняття розбещення неповнолітніх, з'ясовуються основні причини та умови, що сприяють вчиненню цього злочину, розглядаються заходи спеціально-кримінологічного попередження розпусних дій щодо неповнолітніх.

Ключові слова: *розпусні дії, розбещення неповнолітніх, спеціально-кримінологічне попередження, статева недоторканість, статевий розвиток.*

Постановка проблеми. Соціально-правовий захист дітей є одним із основних показників рівня розвитку суспільства, його цивілізованості й перспективності [1, с. 35]. Особливої актуальності ці питання набувають через те, що побудова демократичної та правової держави неможлива без належного захисту законних прав та свобод неповнолітніх, зокрема, їх життя, здоров'я, статевої недоторканості, нормально-го фізичного та психічного розвитку тощо. З огляду на зміни і перетворення, які відбуваються в економічній, політичній, соціальній та духовній сферах українського суспільства, викликає занепокоєння негативне стрімке падіння моральних принципів та духовних орієнтирів, які дедалі більше «компенсуються» стійкими стереотипами сексуальної всюдозволеності [2, с. 207].

Злочини, які порушують статеву недоторканість і нормальний статевий розвиток дитини і підлітка, є особливо небезпечними. Ново-

модні погляди на статеві зносини, що панують у суспільній свідомості, призвели до деформації статевої моралі, до викривленого розуміння можливостей та способів задоволення статевої потреби [1, с. 35].

За даними Держкомстату органами внутрішніх справ у 2008 р. було зареєстровано – 347, у 2009 р. – 262, у 2010 р. – 207 злочинів, відповідальність за які передбачено ст. 156 Кримінального кодексу України (розбещення неповнолітніх).

Наслідками таких злочинних дій, які посягають на нормальний фізичний та психічний розвиток дітей, є різного роду психічні травми та шкода фізичному здоров'ю. У 2011р. закладами охорони здоров'я було зареєстровано 1973 випадки хвороб нервової системи у дітей віком від одного до 14 років.

Стан дослідження. Проблеми розбещення неповнолітніх досліджувалися вітчизняними та закордонними науковцями, серед яких: Ю.В. Александров, Ю.М. Антонян, М.І. Бажанов, В.І. Борисов, Л.П. Брич, О.М. Джужа, Л.В. Дорош, О.О. Дудоров, Р.Є. Затона, Г.О. Єгошина, О.М. Ігнатов, О.Г. Кальман, Л.Г. Козлюк, С.С. Косенко, Г.П. Краснюк, Т.Д. Лисько, Я.В. Мачужак, Л.І. Мороз, Ю.Є. Пудовочкін, О.В. Синєокий, О.О. Сльота, М.І. Хавронюк, С.В. Чмут, А.П. Шеремет, Я.М. Яковлев та інші.

Метою статті є дослідження причин та умов учинення розпусних дій щодо неповнолітніх та розробка деяких заходів щодо їх попередження.

Виклад основних положень. Збагнувши всю згубність «вільної статевої моралі» для майбутнього, багато іноземних держав своєчасно спрямували зусилля різних інституцій для подолання її негативних наслідків, створивши для цього відповідне наукове та правове підґрунтя. Завдяки цьому вони досягли значних зрушень у сфері охорони дітей від сексуального розбещення з боку дорослих. Безперечно, що Україна не може стояти осторонь від цих соціальних проблем, які нині вирішує світове співтовариство [3, с. 94]. Слід зауважити, що зареєстровані випадки розбещення неповнолітніх є лише видимою частиною цього явища. Провівши опитування серед школярів міста Львова, ми дійшли висновку, що 30% підлітків отримували пропозиції сексуального характеру від дорослих, а 10% з них ставали жертвами статевої експлуатації. Кримінологи не безпідставно вказують на надвисоку природну та штучну латентність статевої злочинності, а отже, і безкарність винних. Причинами цього є сором жертви, побоювання погіршення соціального статусу, небажання відповідати на безтактні, при-

низливі запитання слідчого про обставини того, що сталося, а також через погрози злочинця, що сприймаються як реальні тощо [4, с. 112]. Отже, розбещення неповнолітніх є актуальною проблемою сучасного суспільного розвитку і потребує законодавчого та наукового удосконалення.

Кримінальний Кодекс України (далі – КК), з-поміж усіх статевих злочинів, встановлює кримінальну відповідальність за розбещення неповнолітніх (ст. 156 КК України). Під розбещенням неповнолітніх закон про кримінальну відповідальність розуміє вчинення розпусних дій щодо особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку. Розпусні дії – це різні способи задоволення винним статевої потреби чи пристрасті в присутності неповнолітнього (особи, яка не досягла шістнадцятирічного віку) чи збудження статевого інстинкту без вчинення статевого акту [5, с. 65]. Таким чином, ст. 156 КК відображає вирішення на законодавчому рівні проблеми педофілії, статевого відхилення, яке проявляється у прагненні вчинювати дії сексуального характеру з дітьми [6, с. 254].

Потерпілі – діти й підлітки через об'єктивні і суб'єктивні причини не розголошують факту вчинення щодо них розпусних дій дорослими особами. Фахівці з підліткової психології та педагогіки об'єктивними причинами цієї проблеми вважають загальний низький рівень статевої самосвідомості та статевої свободи більшості населення України, недоліки статевого виховання в родині та школі, відсутність профілактичної роботи і програм реабілітації потерпілих від статевих злочинів тощо [7, с. 151].

Суспільна небезпечність даного виду злочину полягає в тому, що він посягає на нормальний фізичний і моральний розвиток неповнолітнього, негативно впливає на психіку дитини і підлітка, часто є причиною появи у потерпілих «статевих збочень» [8, с. 190]. С. Косенко вбачає суспільну небезпеку даного виду злочину в тому, що вони порушують статево недоторканість і нормальний статевий розвиток дитини і підлітка, вважаючи що ця небезпека зростає, тому що неповнолітні, особливо малолітні, беззахисні проти статевих посягань [1, с. 35]. Порушення, що розвиваються у дітей як реакція на сексуальні посягання, можуть бути найрізноманітніші: фобія, післятравматичний стрес, дисоціативні розлади типу множинної особистості [9, с. 15]. Підвищену суспільну небезпеку сексуальних домагань становить і негативна реакція батьків, друзів, соціальної групи, суспільства, яка може не менше травмувати жертву, ніж дії розбещувача [10, с. 210].

Попри фізичну шкоду не менш небезпечною є й моральна. Підлітки, стосовно яких вчинялись розпусні дії, нерідко мають викривлене уявлення про статеві зносини, що призводить до розбещеності, вседозволеності, заняття проституцією, порнобізнесом тощо.

Для ефективної боротьби з будь-яким негативним явищем необхідно насамперед визначити основні причини, що сприяють його існуванню.

Не секрет, що неповнолітні (малолітні) є найбільш незахищеними членами суспільства. Особливо коли йдеться про такі злочинні дії, як розбещення неповнолітніх, яке у більшості випадків вчиняють батьки, або особи, що їх замінюють.

Відсутність у держави можливості забезпечити належний захист дітей і підлітків не компенсується сім'єю, яка сама не отримує належної соціальної допомоги. Таким чином, неповнолітні з неблагополучних сімей стають легкими жертвами сексуальних злочинів.

Першими, хто дізнається про факт вчинення стосовно дитини розпусних дій, є близькі родичі. Саме вони повинні вжити заходів щодо їх захисту від злочинних дій. Але, на жаль, досить часто матері, дізнавшись про те, що їх діти піддаються розпусним діям чи сексуальній експлуатації замовчують цей факт. Причин цьому є декілька. Часто спрацьовує страх жінки залишитися самотньою, «неповноцінною», втратити матеріальне забезпечення з боку чоловіка, небажання «внести сміття з хати», переконаність у тому, що вона сама винна в тому, що сталося, віра в те, що все зміниться, або те, що жінка сама є жертвою насильницьких дій, невіра в спроможність працівників правоохоронних органів допомогти тощо.

У зв'язку з цим необхідно вжити заходів щодо належного соціального захисту дітей. Соціальні служби, які повинні тісно співпрацювати з ОВС, мусять виявляти та вчасно реагувати на повідомлення про такі факти.

В школах та дошкільних закладах психологи мають відслідковувати факти неналежного поведіння з дітьми, проводити бесіди з дітьми, які виховуються в неповних або неблагополучних сім'ях.

Лікарі, в тому числі гінекологи, які проводять медичний огляд дітей, також одними з найперших можуть виявити факт насильницького поведіння з ними.

Недостатнє, а інколи і повністю відсутнє сексуальне виховання молоді зумовлює виникнення спотвореного уявлення про способи задоволення своїх сексуальних потреб. Суспільству через

кіно, ЗМІ, Інтернет, рекламу і навіть виховання нав'язують стереотипи відвертого сексизму, коли жінка переважно відіграє роль сексуального об'єкта.

Відсутність правової культури в суспільстві та засобах масової інформації для належної оцінки, висвітлення та упередження злочинів із розбещення дітей та насильства над ними також відіграє не останню роль в існуванні такого явища.

Працівники органів внутрішніх справ, які безпосередньо розслідують злочини, повинні мати належну професійну підготовку. Тому, на нашу думку, є необхідність здійснювати в учбових закладах системи МВС України спеціальну підготовку кадрів для роботи у кримінальній міліції у справах дітей.

Враховуючи вікові особливості потерпілих від розбещення, слід удосконалити порядок проведення їх допиту. В органах та підрозділах ОВС повинні бути облаштовані спеціальні кімнати, де буде проводитися дружня бесіда з дитиною, яка є потерпілою від злочинів, облаштування сусідньої кімнати зі склом з одностороннім баченням, відеосистемами та відповідним записом, де будуть спостерігати за всім процесом інші фахівці-криміналісти та психологи.

Висновок. Зрозуміло, що подолати таке згубне явище, як розбещення неповнолітніх, за допомогою лише покарання неможливо. Саме тому необхідно усунути причини, які зумовлюють це ганебне явище, налагодити взаємодію засобів державного реагування.

Подолання проблеми злочинів, що вчиняються стосовно дітей, в тому числі розбещення неповнолітніх, є комплексною проблемою, яка вимагає вжиття заходів як на загальнодержавному, так і на індивідуальному рівнях, розробка належної державної політики захисту дітей та її концепції. Лише при спільних зусиллях державних та громадських організацій можна досягнути певних результатів.

---

1. Косенко С. Захист неповнолітніх потерпілих від статевих злочинів (на прикладі кримінального законодавства зарубіжних країн) / С. Косенко // Право України. – 2003. – № 2. – С. 35–38.

2. Світличний О.О. Суспільно небезпечне діяння при розбещенні неповнолітніх: спірні аспекти / О.О. Світличний // Право і суспільство. – 2010. – № 6. – С. 207–211.

3. Сльота О.В. Про деякі заходи профілактики розбещення неповнолітніх / О.В. Сльота // Бюлетень міністерства Юстиції України. – 2004. – № 6. – С. 93–102.

4. Кримінологія: Загальна та Особлива частини: підручник / І.М. Даньшин, В.В. Голіна, М.Ю. Валуйська та ін.; за заг. ред. В.В. Голіни. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Х.: Право, 2009. – 288 с.

5. Селецький С.І. Кримінальне право. Особлива частина: навч. посібник / С.І. Селецький. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 496.

6. Кримінально-правова характеристика злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи: наук.-практ. посіб. / О.О.Дудоров; МВС України, Луган. держ. ун-т внутр. справ ім. Е.О. Дідоренка. – Луганськ; РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011. – 352 с.

7. Хряпінський П. Суспільна небезпечність розбещення неповнолітніх / П. Хряпінський, О. Світличний // Публічне право. – 2011. – № 3. – С. 146–154.

8. Сташис В.В. Преступления против личности в УК УССР и судебной практике / В.В. Сташис, М.И. Бажанов. – Харьков: Вища школа. Изд-во при Харьк. ун-те. 1981. – 216 с.

9. Чмут С.В. Кримінальна відповідальність за статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості: монографія / С.В. Чмут, П.В. Хряпінський. – Запоріжжя: КСК-Альянс, 2011. – 184 с.

Антонян Ю.М. Сексуальные преступления: монография / Ю.М. Антонян, А.А. Ткаченко. – М., 1993. – 318 с.

Йосыпів А.А., Спильнык И.Р. Развратные действия относительно несовершеннолетних: криминологический аспект

Исследуется понятие развращения несовершеннолетних, определяются основные причины и условия, которые способствуют совершению этого преступления, рассматриваются меры специально-криминологического предупреждения развратных действий относительно несовершеннолетних.

Ключевые слова: развратные действия, развращение несовершеннолетних, специально-криминологическое предупреждение, половая неприкосновенность, половое развитие.

Yosypiv A., Spil'nyk I. Indecent Actions Concerning Juveniles: Criminological Aspects

The concept of juveniles' depravation is examined, the principal causes and conditions that abet in a crime are explicated, and the measures of the special-criminological warning of dissolute actions in relation to juveniles are considered.

Стаття надійшла 26 листопада 2012 р.